

НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЇ
Удосконалення роботи ринку електроенергії та інтеграція
з енергооб'єднанням європейських країн ENTSO-E.
6-10 вересня 2021 р.
м. Нова Каховка, Херсонської обл.

Використання малих ГЕС для балансування режимів локальних електричних станцій

Лежнюк Петро Дем'янович, д.т.н., професор Вінницького НТУ

Ковальчук Олексій Афанасійович, к.т.н., директор ТОВ «Енергоінвест»

Комар В'ячеслав Олександрович, д.т.н., професор Вінницького НТУ

Резервування ЕЕС з використанням малих ГЕС

Рис. 2.1. Зовнішній вигляд ФЕС та ГЕС «Слобода-Бушанська».

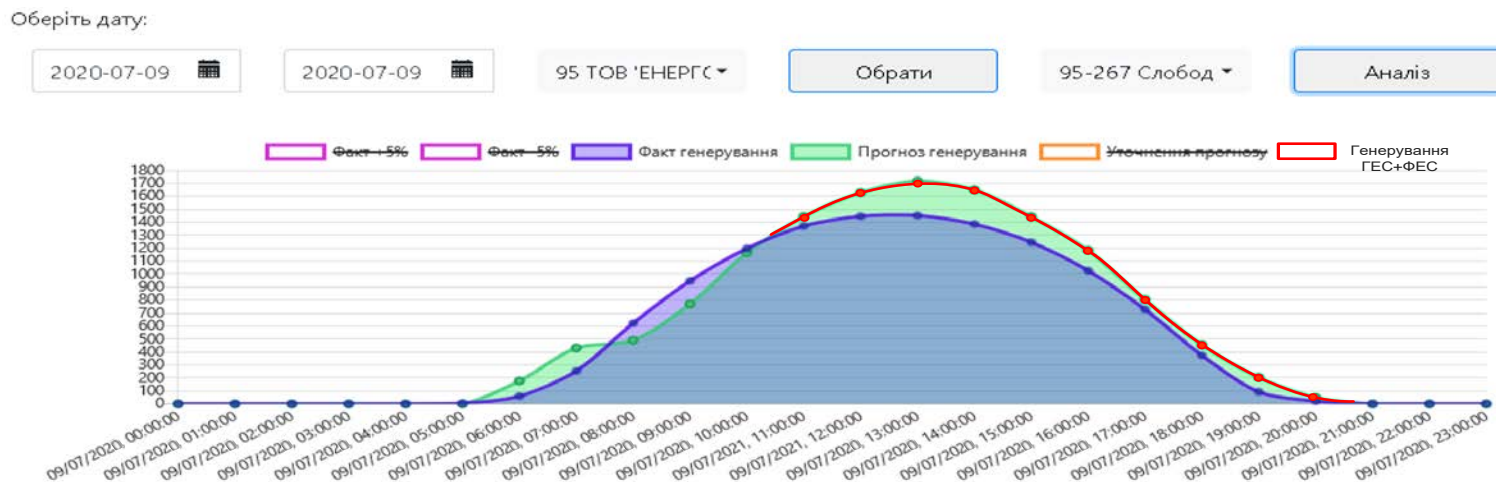

Рис. 2.2. Генерування ГЕС і ФЕС «Слобода-Бушанська» 9 липня 2020 р.: синя крива – фактичне значення генерування ФЕС; зелена – прогнозне значення генерування ФЕС; червона – сумарне значення генерування ГЕС і ФЕС.

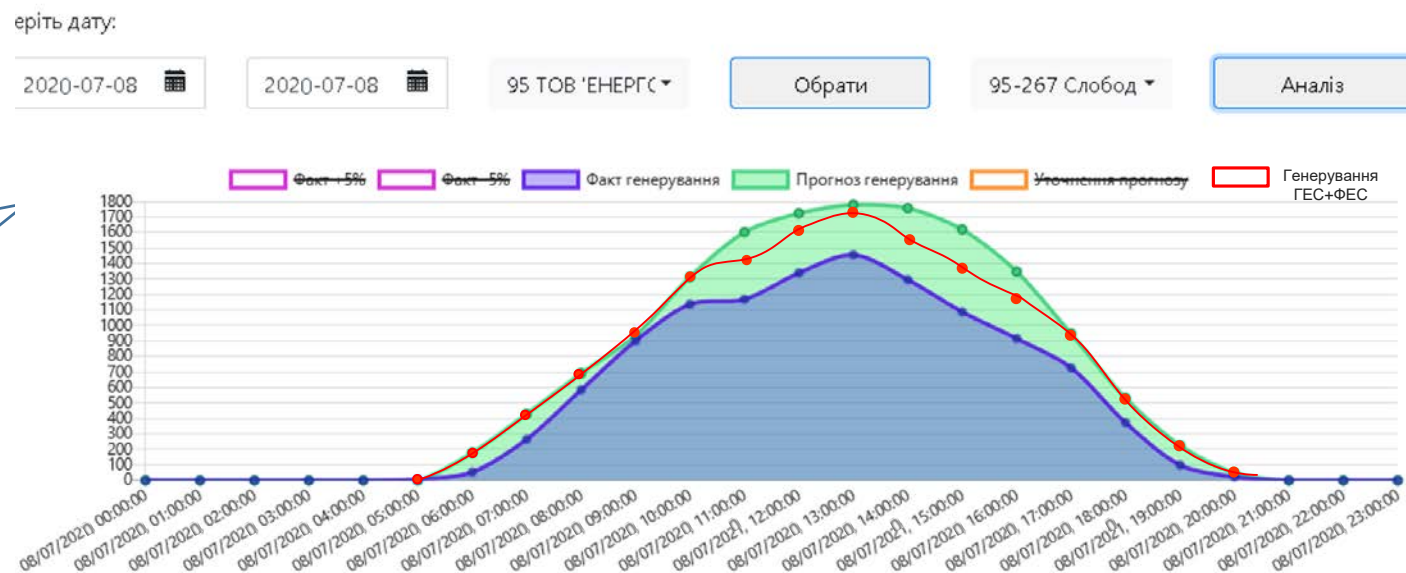

Рис. 2.3. Генерування ГЕС і ФЕС «Слобода-Бушанська» 8 липня 2020 р: синя крива – фактичне значення генерування ФЕС; зелена – прогнозне значення генерування ФЕС; червона – сумарне значення генерування ГЕС і ФЕС.

Резервування ЕЕС з використанням малих ГЕС

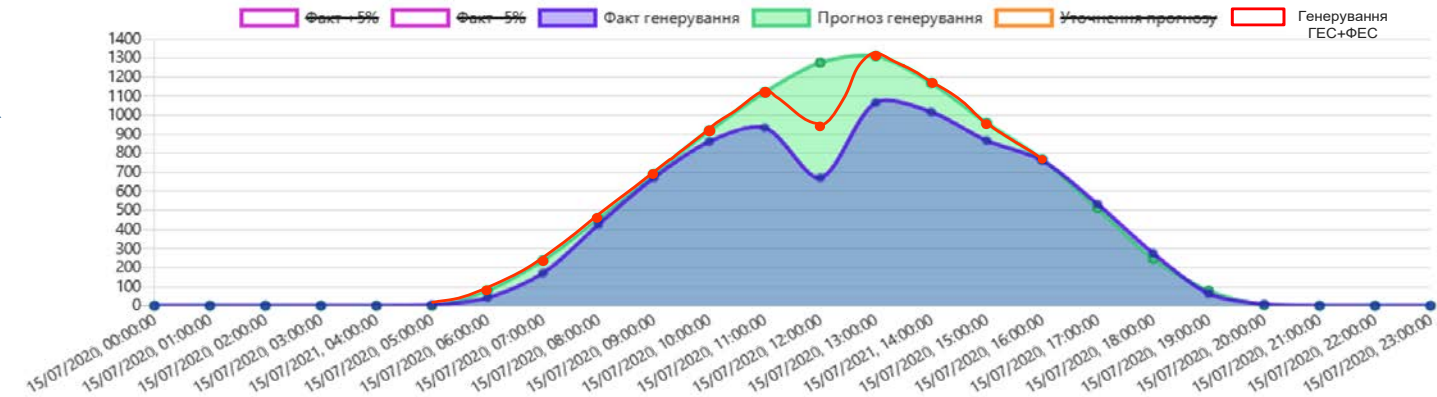

Рис. 3.1. Зовнішній вигляд ФЕС та ГЕС «Гальжбіївська».

Рис. 3.2. Генерування ГЕС і ФЕС «Гальжбіївська» 15 липня 2020 р: синя крива – фактичне значення генерування ФЕС; зелена – прогнозне значення генерування ФЕС; червона – сумарне значення генерування ГЕС і ФЕС.

Оберіть дату:

2020-07-15 2020-07-15 0 ВНТУ 95-266 Гальжбі

ВИСНОВКИ

- ❑ Якщо ФЕС експлуатуються в складі балансуєчої групи, то на відміну від розглянутих випадків, коли йдеться про індивідуальне використання ФЕС і ГЕС, можливе використання ГЕС групою для компенсації тієї або іншої ФЕС.
- ❑ Отже, експлуатувати ФЕС доцільніше в складі балансуєчої групи. Тут є певні переваги. Проте і ГЕС повинні бути згруповані, особливо ті, що працюють в каскаді. Перевагою роботи в групі є те, що з аналізу чутливості можна вибрати ту ГЕС, регулюванням потужності якої найдоцільніше компенсувати похибку прогнозування заданої ФЕС.
- ❑ Зміна кліматичної ситуації в Україні, посухи та обміління річок в деяких регіонах, де встановлені малі ГЕС, вимагає пошуку нових засобів компенсації нерівномірності генерування ВДЕ, таких як використання водневих технологій і біогазових установок.

Хімічні накопичувачі електроенергії і біогазові установки як резерв балансування локальних електричних систем

Лежнюк Петро Дем'янович, д.т.н., професор Вінницького НТУ

Комар В'ячеслав Олександрович, д.т.н., професор Вінницького НТУ

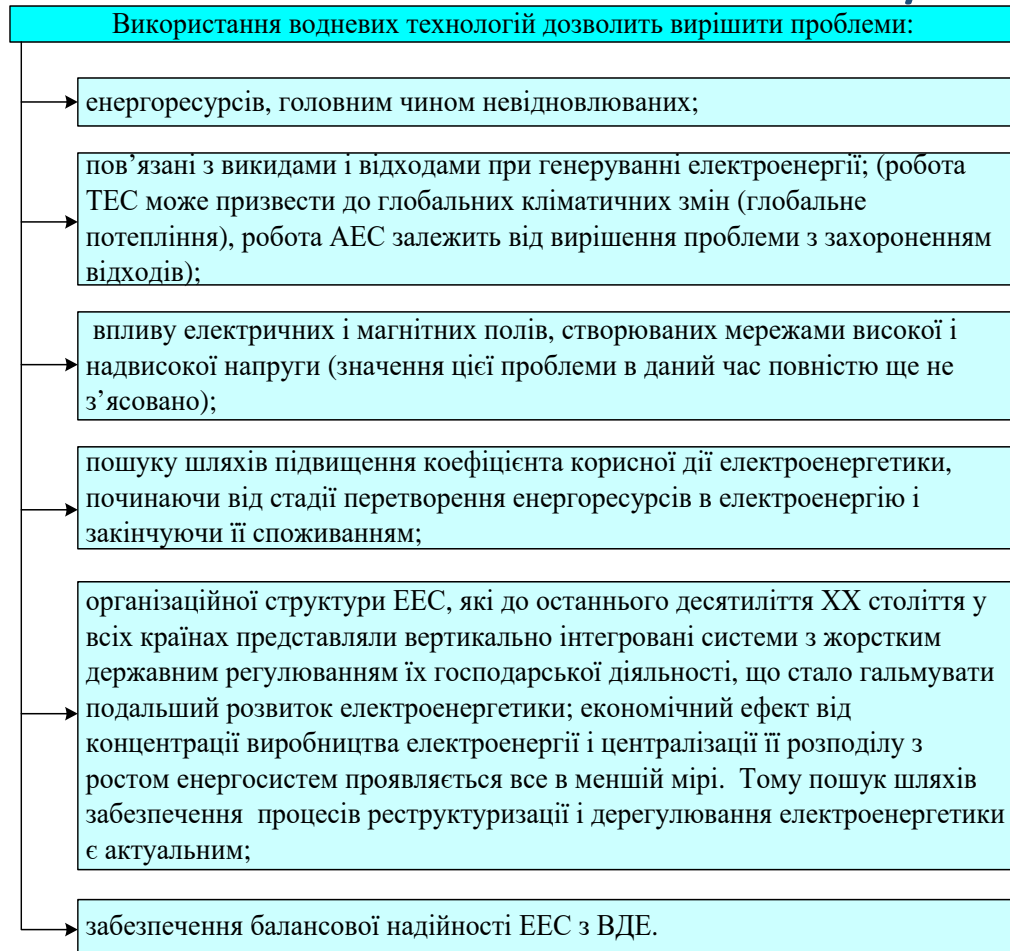
Рубаненко Олена Олександрівна, докторантка Вінницького НТУ

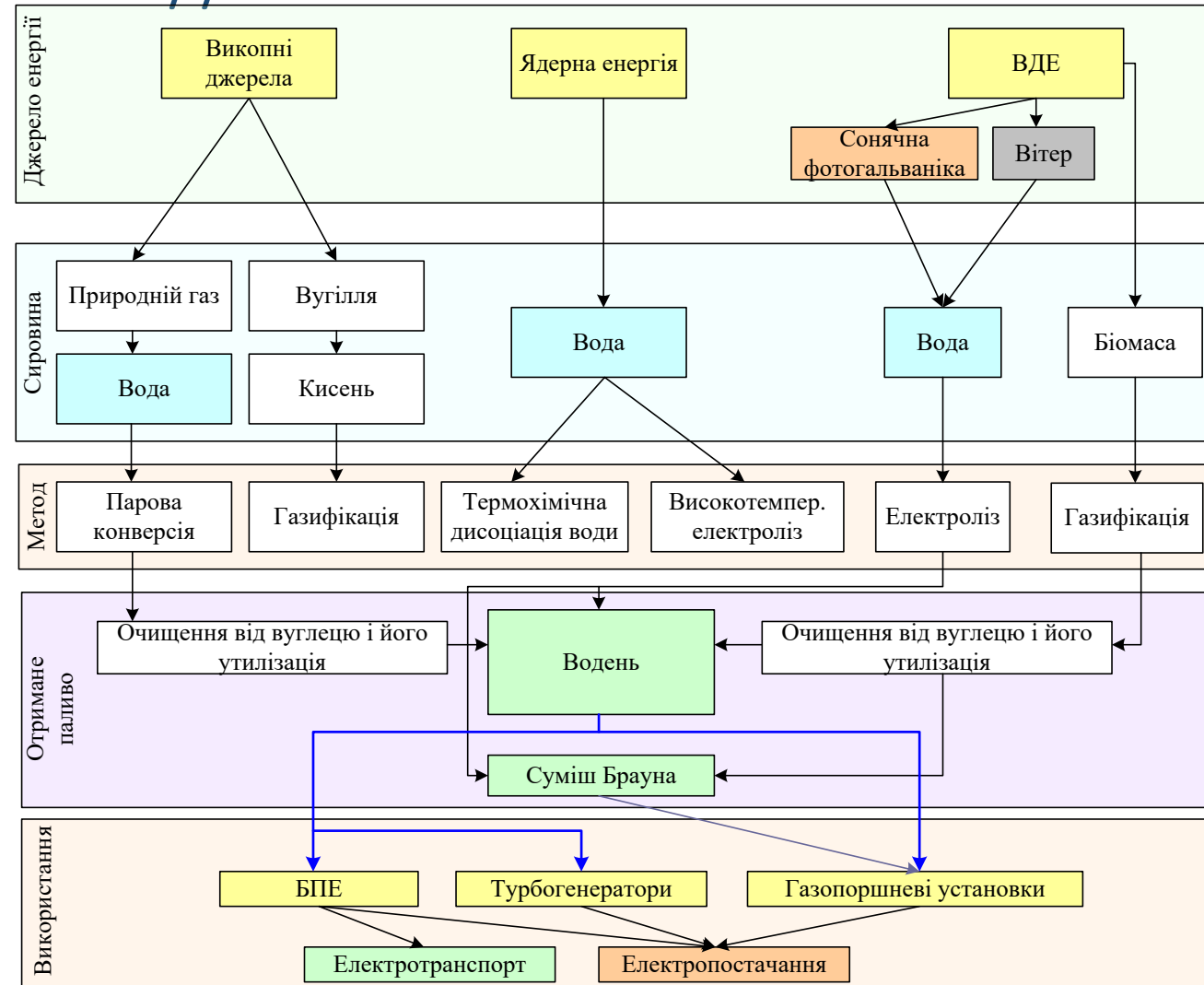
*Кафедра
електричних станцій
та систем*

вінницький національний технічний університет

Проблеми елект роенергет ики, які можна вирішит и шляхом використ ання водневих т ехнологій

Дослідження, проведені International Energy Agency (IEA) виявили, що вартість виробництва водню з ВДЕ може знизитися на 30 % до 2030 року в результаті зменшення витрат на ВДЕ та збільшення виробництва водню.

Хімічні накопичувачі електроенергії і біогазові установки як резерв балансування локальних електричних систем

Резервування з використанням водневих технологій

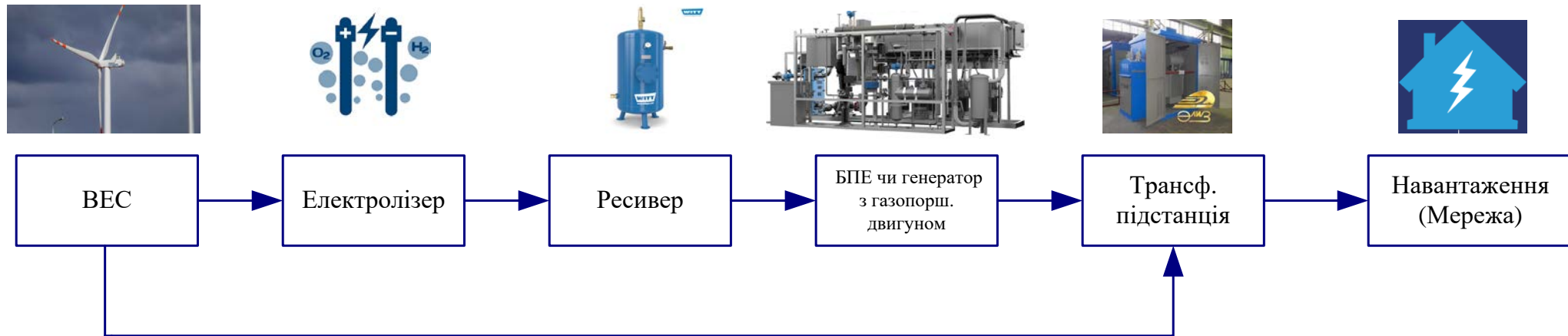

Рис. 3.1. Схема використання водню для підвищення енергоефективності.

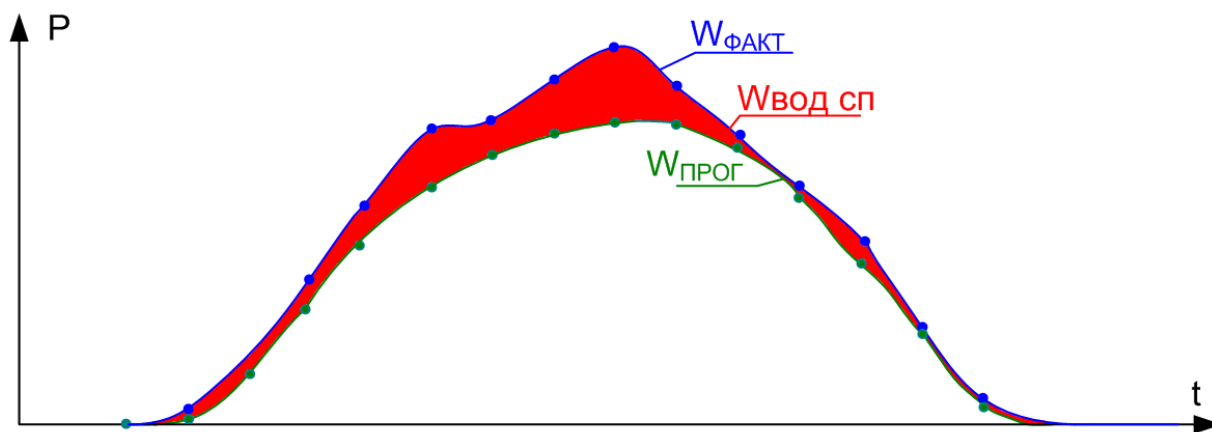

Рис. 3.2. Споживання водневою установкою та генерування ВДЕ з нерівномірним графіком генерування: синя крива – фактичне значення генерування; зелена – прогнозне значення генерування; червона область – електроенергія яку може споживати (акумуляувати) воднева установка.

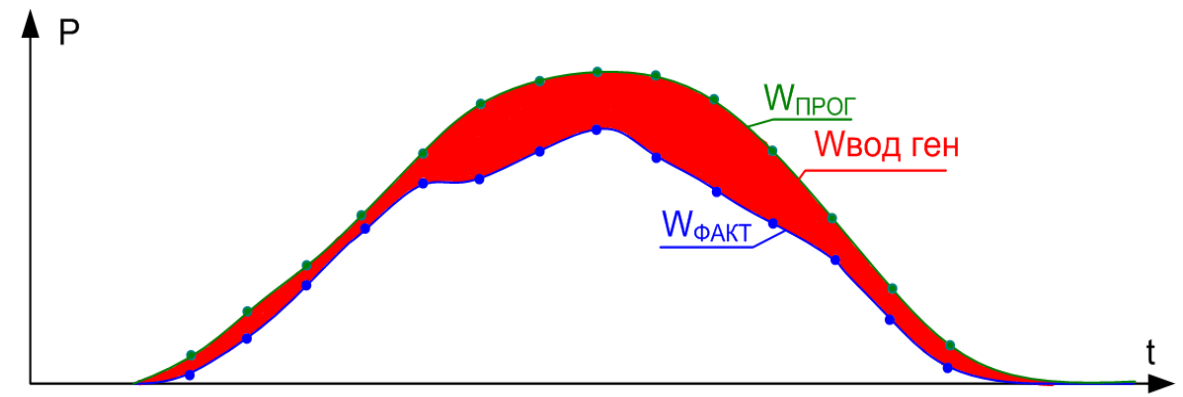

Рис. 3.3. Генерування водневою установкою та ВДЕ з нерівномірним графіком генерування: синя крива – фактичне значення генерування; зелена – прогнозне значення генерування; червона область – електроенергія яку може генерувати воднева установка.

Балансування потужності в ЕЕС з використанням водневих технологій

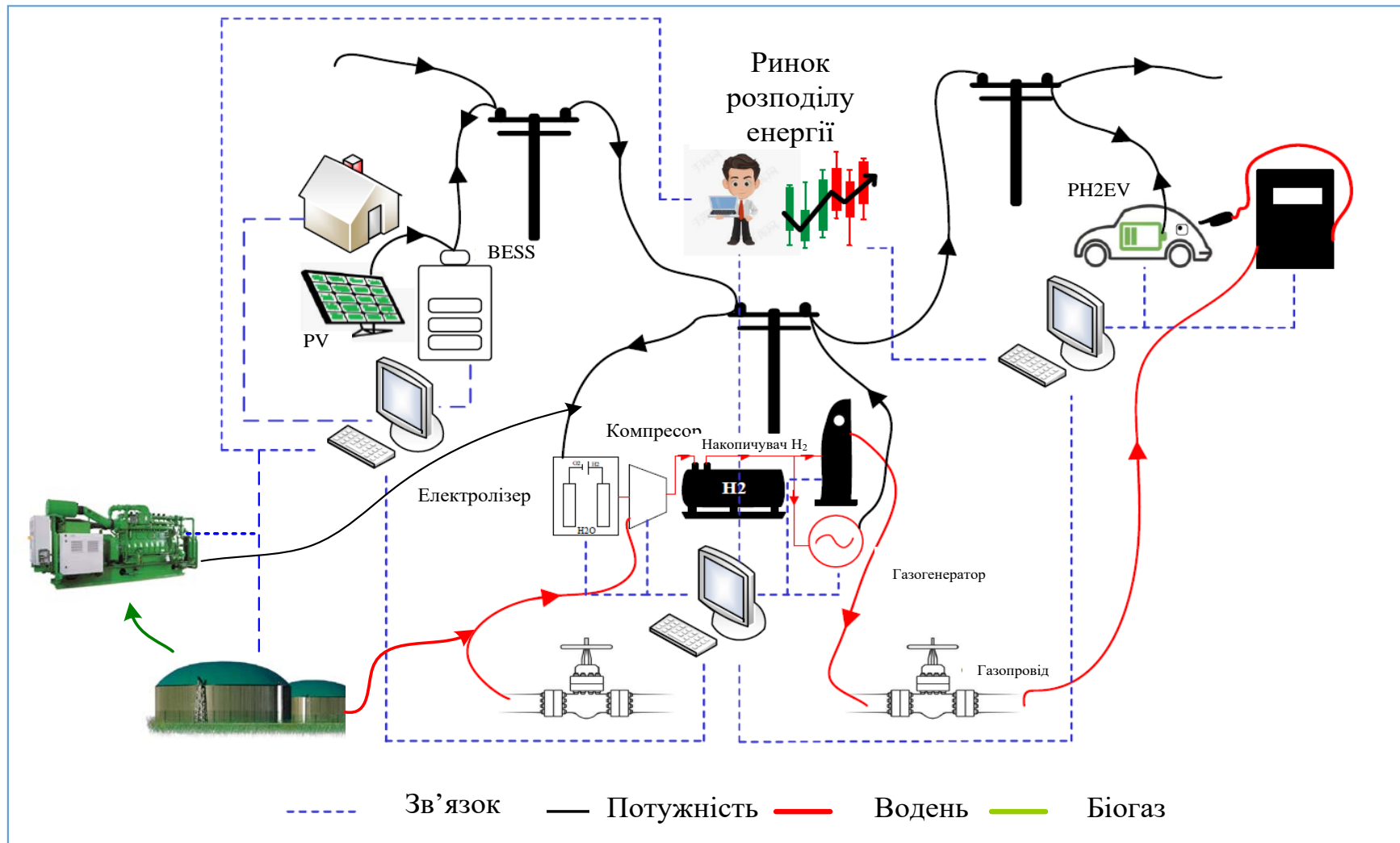

Рис. 4.1. Блок-схема реалізації балансування потужності в ЕЕС з використанням водневих технологій.

Балансування потужності в ЕЕС з використанням водневих технологій

В інтегрованих ЕЕС різноманітні агрегатори повинні домовитись про координацію для досягнення найвищого загального соціального добробуту шляхом обміну різними видами енергії. У запропонованій математичній моделі розглядається взаємозв'язок електричної мережі та газової мережі. Цільову функцію можна описати як:

$$\begin{aligned}
 \text{Min}(f) = & \sum_{i \in \Omega^{AGG}} \sum_t C_{i,t}^{UG,E} + \sum_{i \in \Omega^{AGG}} \sum_t C_{i,t}^{UG,H} + \sum_{i \in \Omega^{FCV} \cup \Omega^{P2G}} \sum_t C_{i,t}^{H,E} + \sum_{i \in \Omega^{BAT}} \sum_t C_{i,t}^E - \\
 & - \sum_{i \in \Omega^{FCV} \cup \Omega^{P2G}} \sum_t U_{i,t}^{H,E} - \sum_{i \in \Omega^{BAT}} \sum_t U_{i,t}^E - \sum_{i \in \Omega^{PHC}} \sum_t U_{i,t}^H + \sum_{i,j \in \Omega^{EB}} \Upsilon^E(S_{ij,t}) + \sum_{i,j \in \Omega^{GB}} \Upsilon^H(H_{ij,t})
 \end{aligned}
 \tag{5.1}$$

де $C_{i,t}^{UG,E}$ – витрати на реалізацію електроенергії за допомогою комунальної мережі;

$C_{i,t}^{UG,H}$ – витрати на реалізацію водню за допомогою комунальної мережі;

$C_{i,t}^{H,E}$ – витрати на генерування водню та електроенергії; $C_{i,t}^E$ – витрати на генерування електроенергії;

$U_{i,t}^{H,E}$ – функція корисності в режимі споживання або генерування водню і електроенергії;

$S_{ij,t}$ – перетік потужності у ij вітці;

$H_{ij,t}$ – перетік газу у ij вітці;

Υ^E та Υ^H – функція витрат розподільної мережі електроенергії та газу;

Ω^{AGG} – множина всіх агрегаторів; Ω^{FCV} – множина всіх агрегаторів обладнані пристроями PH2EV;

Ω^{P2G} – множина всіх агрегаторів, що обладнані пристроями P2G; Ω^{BAT} – множина всіх агрегаторів, оснащени акумуляторними батареями.

Ω^{PHC} – множина всіх газових шин; Ω^{EB} – множина всіх електричних шин; Ω^{GB} – множина всіх газових шин.

В оптимізаційній функції перші два компонента характеризують вартість на реалізацію електроенергії та водню за допомогою існуючих комунальних мереж; третій і четвертий елементи характеризують вартість поширення електроенергії та водню між іншими агрегаторами; п'ятий, шостий, сьомий елементи це корисність споживання енергії спільного користування; останні два компонента це вартість експлуатації мереж.

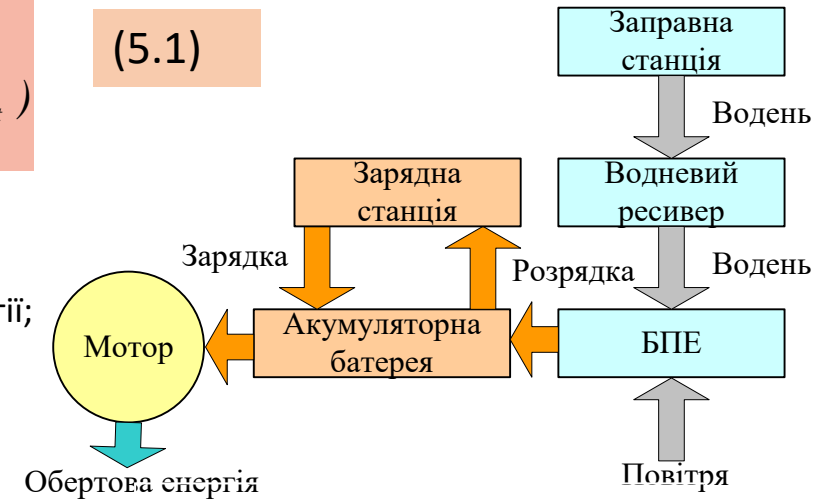

Рис. 5.1. Структура PH2EV.

Розрахунок за мет одом Р.В. Радченка, А.С. Мокрушина, В.В. Тюльпи генерування елект роенергії БПЕ і ВЕС

№	Параметр	Од. в-ня	Для гарантованого забезпечення 25 кВт							Для гарантованого забезпечення 1 кВт						
1	Об.теплота згорання Н ₂ при Р ₀ =101,3 кПа, Т ₀ =0°C	кДж/м ³	10800													
2	Вих.елек. пот. БПЕ	кВт	25							1						
3	ККД БПЕ	%	0,29	0,35	0,4	0,45	0,5	0,55	0,6	0,29	0,35	0,4	0,45	0,5	0,55	0,6
4	Об'ємна витрати водню з ресивера (визначається Р _{БПЕ})	м ³ /год	28,74	23,81	20,83	18,52	16,67	15,15	13,89	1,15	0,95	0,83	0,74	0,69	0,61	0,56
5	Електр.потужність електролізера, що виробляє водень	кВт	112,07	92,86	81,25	72,22	65,00	59,09	54,17	4,48	3,71	3,25	2,89	2,60	2,36	2,17
6	Ном. елек. пот. ВЕС, при факторі пот.:															
6.1	При Ψ =0,4	кВт	280,17	232,14	203,1	180,6	162,5	147,7	135,4	11,21	9,29	8,13	7,22	6,50	5,91	5,42
6.1	При Ψ=0,5	кВт	373,56	309,52	270,8	240,7	216,7	197	180,6	14,94	12,4	10,8	9,63	8,67	7,88	7,22
6.1	При Ψ=0,3	кВт	224,14	185,71	162,5	144,4	130,0	118,2	108,3	8,97	7,43	6,50	5,78	5,20	4,73	4,33
7	ККД електролізера при W _{ел} =3,9 кВт·год/нм ³	в.о.	0,769	0,769	0,769	0,769	0,769	0,769	0,769	0,769	0,769	0,769	0,769	0,769	0,769	0,769
8	Кількість водню, для роботи БПЕ	м ³														
8.1	8760 годин:	м ³	251724	208571	182500	162222	146000	132727	121666	10068	8342	7300	6488	5840	5309	4866
8.2	24 години:	м ³	689,7	571,4	500	444,4	400	363,6	333,3	27,6	22,9	20	17,8	16	14,54	13,33
9	Електроенергія зген. ВЕС для	кВт·год														
9.1	8760 годин роботи електролізера:	кВт·год	981724	813428	711750	632666	569400	517636	474500	39268	32537	28470	25306	22776	20705	18980
9.2	24 годин роботи електролізера:	кВт·год	2689,7	2228,6	1950,0	1733,3	1560,0	1418,2	1300,0	107,6	89,1	78,0	69,3	62,4	56,7	52,0

Використання біогазових установок як резерву балансування локальних електричних систем

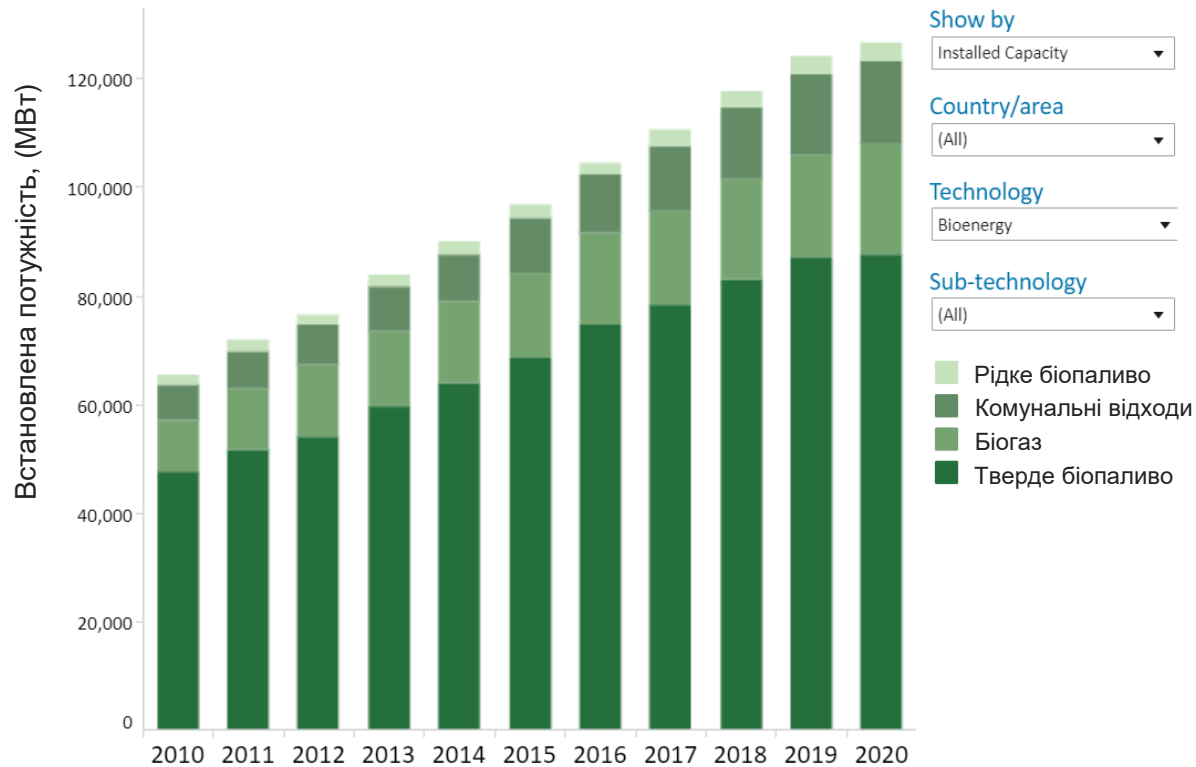

Рис. 7.1. Зміна встановленої потужності енергетичних установок, які генерують електроенергію з рідкого біопалива, комунальних відходів, біогазу, твердого біопалива в світі.

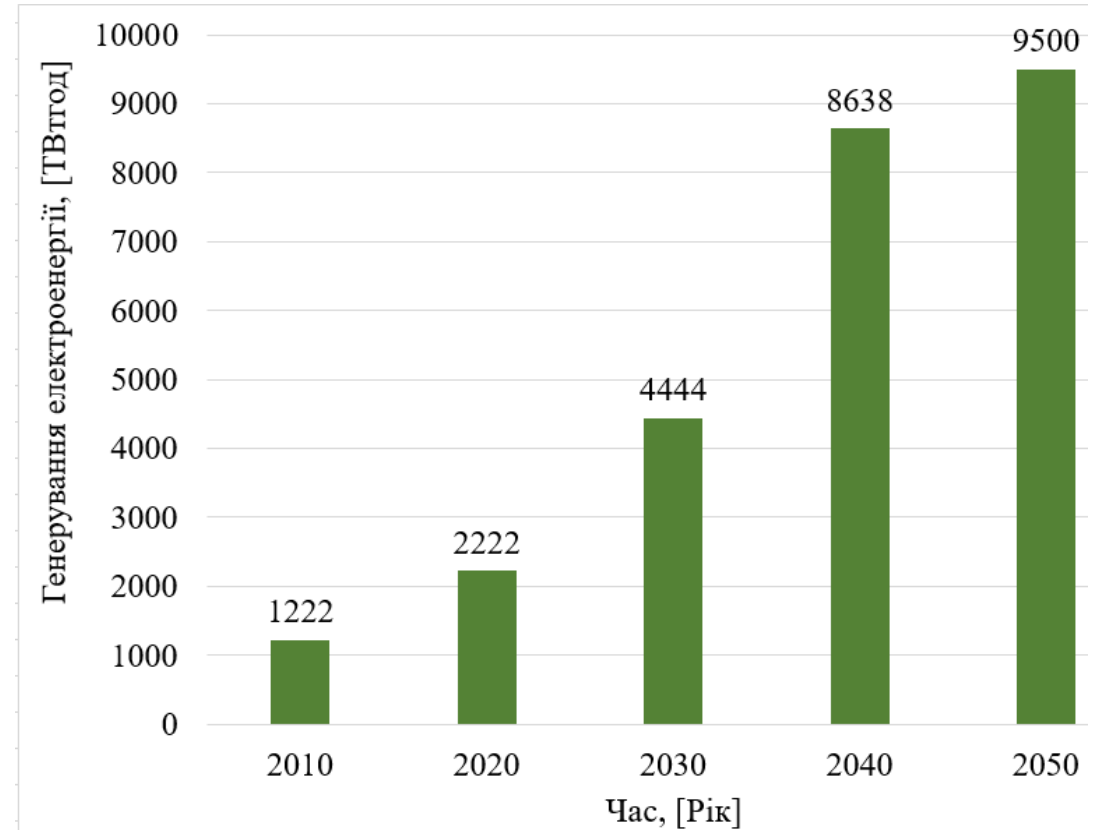

Рис. 7.2. Прогноз генерування електроенергії з використанням біотехнологій в світі.

Біогазові уст ановки як резерв балансування локальних елект ричних сист ем

а)

б)

Рис. 8.1. Перша черга біогазової установки на 10 МВт.

Рис. 8.2. Когенераційна установка 10 МВт.

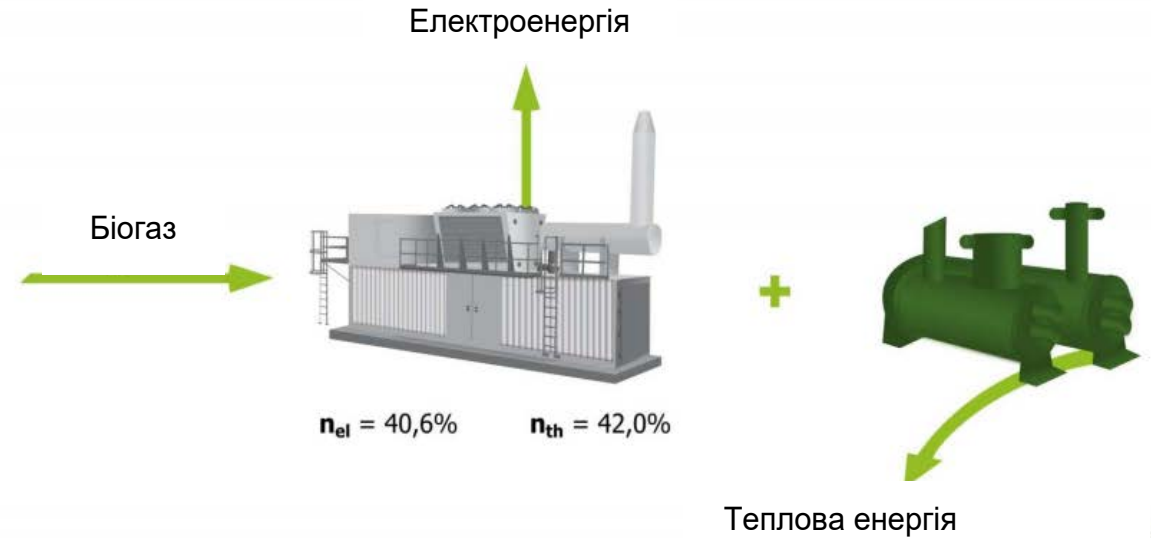

Рис. 8.3. Генерування електроенергії та теплової енергії.

Резервування з використанням біогазових установок.

$$P_{ЦЖ}(t) = -\sum_{i=1}^n P_i(t) + \sum_{j=1}^m P_{ТПj}(t) + \Delta P(t) \rightarrow \min$$

де $P_{ЦЖ}(t)$ – потужність, що передається в ЕЕС від централізованих джерел електроенергії;

$P_{ТПi}(t)$ – навантаження трансформаторних підстанцій з врахуванням зарядних станцій для електромобілів;

$\Delta P(t)$ – технологічні втрати електроенергії (ТВЕ) в ЕЕС.

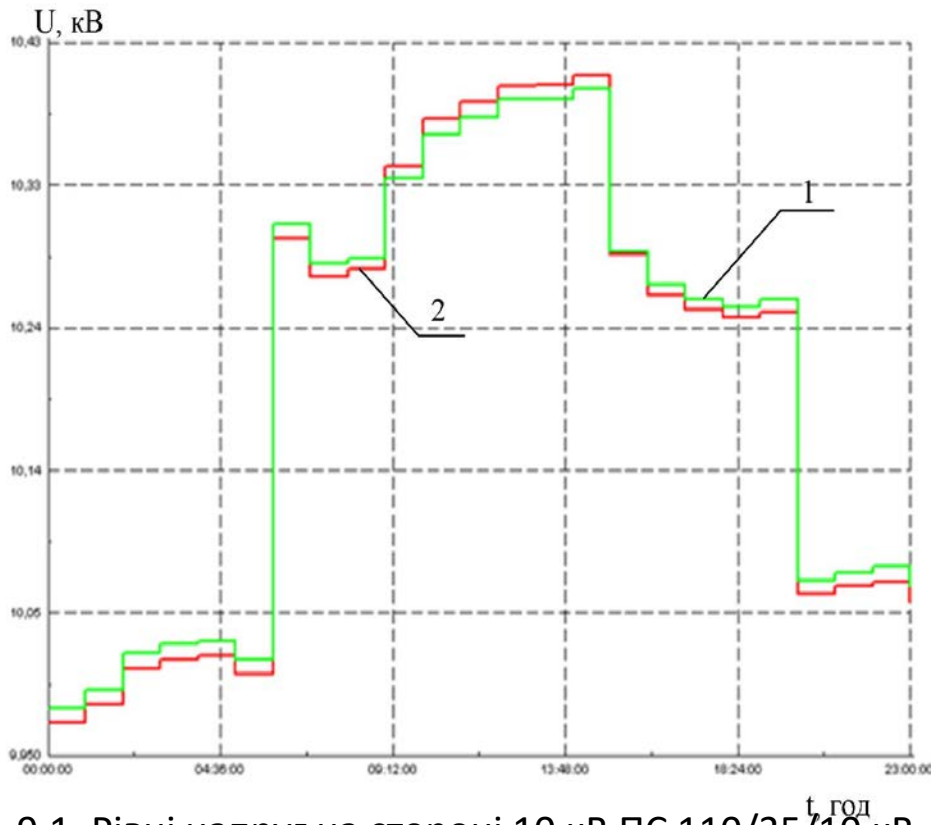

Рис. 9.1. Рівні напруг на стороні 10 кВ ПС 110/35/10 кВ, коли працюють дві черги КУ 20 МВт і ФЕС 5 МВт.

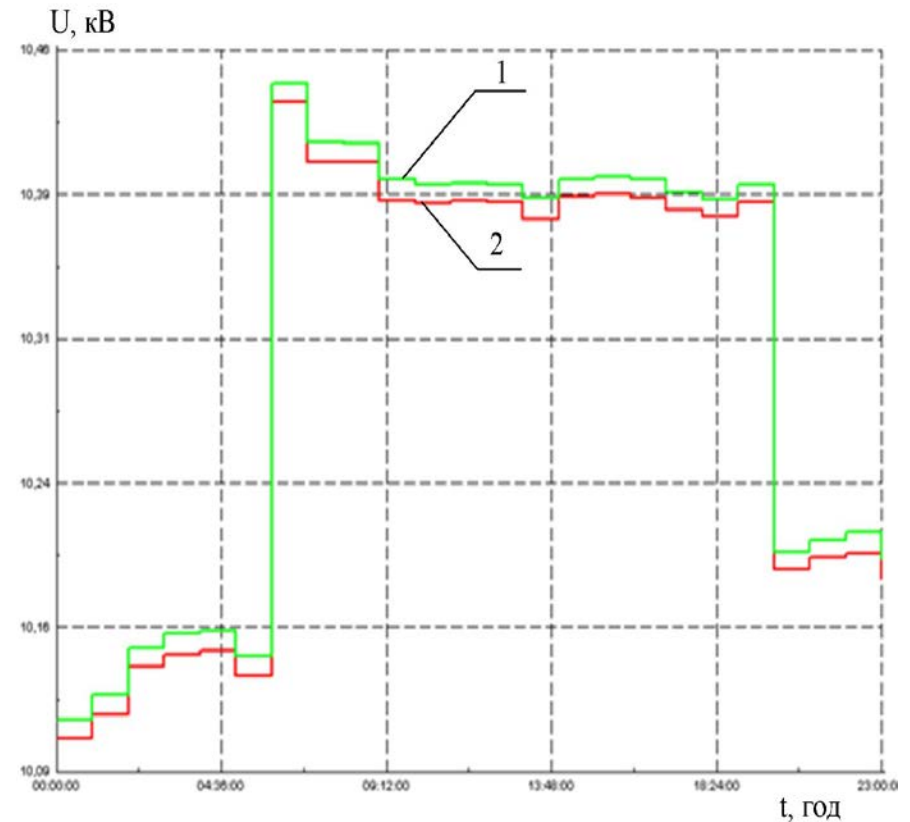

Рис. 9.2. Рівні напруг на стороні 10 кВ ПС 110/35/10 кВ, коли працюють дві черги КУ 20 МВт і ФЕС 12 МВт.

Резервування з використанням біогазових установок.

U, кВ

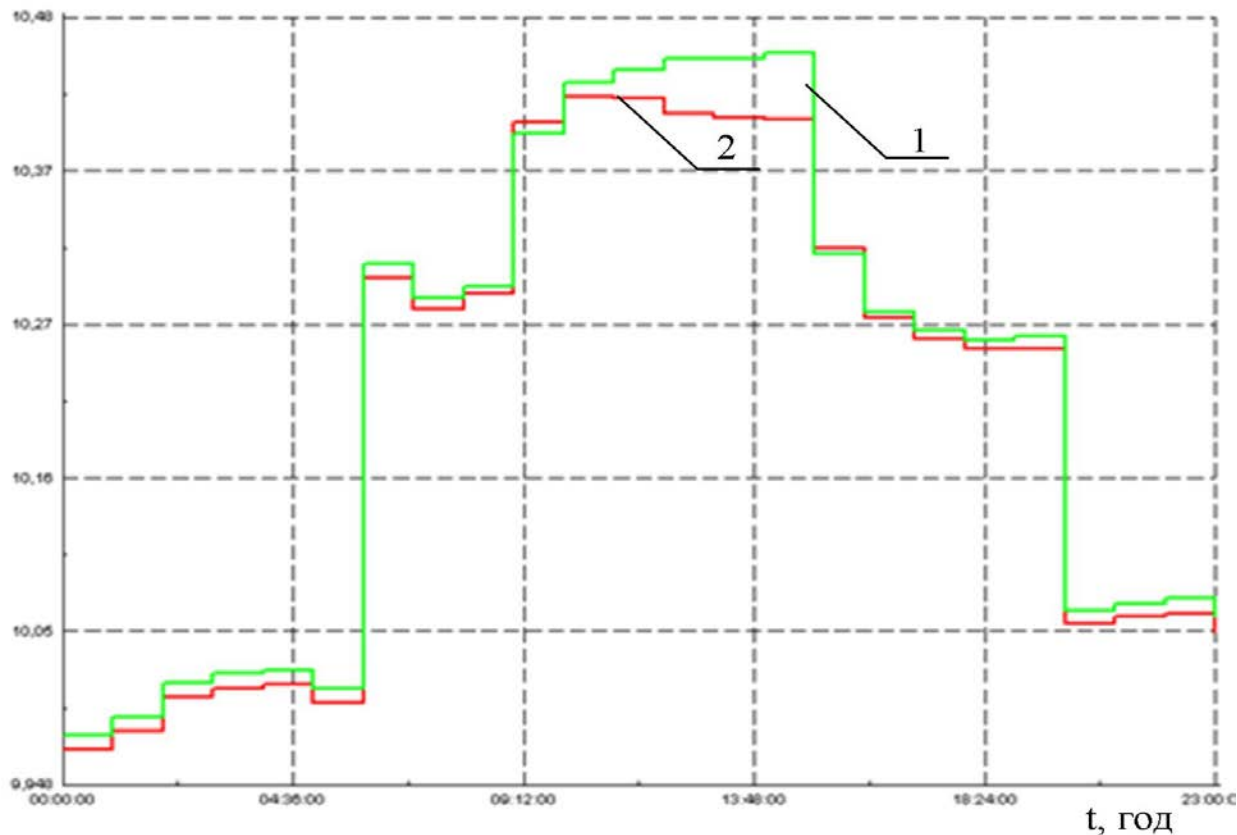

Рис. 10.1. Рівні напруг на стороні 10 кВ ПС 110/35/10 кВ, коли працюють дві черги КУ 20 МВт і ФЕС 19 МВт.

На рис. 5.22 проілюстровано випадок, коли не узгоджено графіки навантаження ЛЕС і її генерування. Навіть коли потужність КУ 20 МВт і ФЕС 19 МВт, то не весь час вдається видавати електроенергію в ЕЕС.

U, кВ

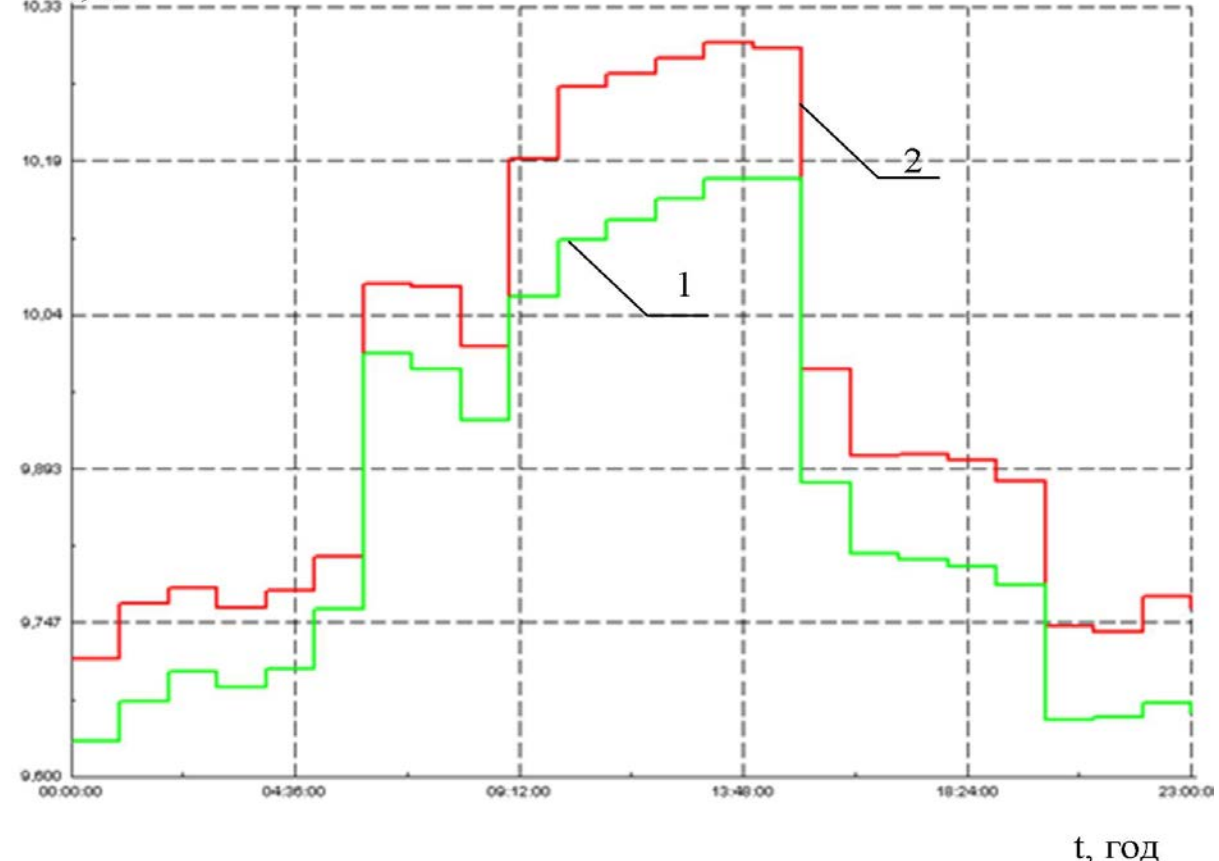

Рис. 10.2. Рівні напруг на стороні 10 кВ ПС 110/35/10 кВ, коли працюють дві черги КУ 20 МВт і ФЕС 19 МВт.

В режимі максимального навантаження, як показано на рис. 5.23, при увімкнених в ЛЕС всіх генеруючих джерел ЛЕС споживає електроенергію з ЕЕС. КУ в цьому випадку працює в режимі підтримки відповідності поточного графіка навантаження заявленому графіку.

Висновки

- Збільшення частки ВЕС та ФЕС, які є електростанціями з нерівномірним графіком генерування, в балансі електроенергії потребує вирішення низки задач, пов'язаних з забезпеченням надійної та стабільної роботи електричних мереж з ВДЕ, а також підвищення енергоефективності власне і ВДЕ. Перспективним в цьому напрямку є використання малих ГЕС, за умови вдосконалення їх будови та оптимізації алгоритмів керування ними. Аналіз експериментальних даних та розраховані показники кореляції генерування міні-ГЕС» дозволили зробити висновок, що генерування ГЕС не залежить в значній мірі від зміни метеорологічних факторів, а тому може бути використана для компенсації нестабільності генерування електроенергії негарантованими ВДЕ. Використання каскадних ГЕС замість одиничних міні-ГЕС призведе до кращих показників з точки зору стратегій компенсації нестабільності.
- У роботі запропоновано модель розподілу водню та електроенергії в інтегрованих енергетичних системах. Агрегатори з пристроями P2G та агрегати PH2EV розглядаються як точка з'єднання газової мережі та електричної мережі. Порівняно з існуючими моделями, запропонована модель є динамічною, оскільки враховує фізичні та законодавчі обмеження мережі (балансування). Алгоритм визначення оптимального значення ціни електроенергії та водню є прозорим та базується на відомому субградієнтному методі.
- Перспективним є використання когенераційних установок, які працюють на біогазі, для наближення поточних графіків споживання або генерування до заявлених системному оператору по розподілу електроенергії. Досвід свідчить, що особливо корисними є когенераційні установки в локальних електричних системах, де крім об'єктів споживання електроенергії є також ВДЕ різних типів, а також виробляється біогаз в достатній кількості для балансування режиму ЛЕС. Когенераційні установки, як незалежні від погодних умов, можуть приймати участь як для внутрішнього балансування електроенергії в ЛЕС, так і при балансуванні електроенергії в складі балансуючої групи в ЕЕС.
- Якщо в енергосистемі з ВДЕ виникає питання балансування її режимів, то виникає питання щодо вибору резервних джерел електроенергії. Це можуть бути водневі технології, біогаз, який спрацьовується на електростанціях, системний резерв у вигляді ТЕС і ГЕС. Виникає необхідність вибрати оптимальний склад способів резервування ВДЕ. Для цього необхідно розробити метод оцінювання і порівняння між собою способів резервування ВДЕ

Дякую за увагу!